

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallennettu versio.
Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat
saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Muuttoranta, K., Mattila, N. & Vinblad, S. 2020. Koira porotöissä - monikäyttöinen työkoira.
Poromies. 87 (1), 20-23.

PELTOPOROKOIRAN KÄYTÖN TEHOSTAMINEN (PEPOKO) -HANKE

KOIRA POROTÖISSÄ – MONIKÄYTTÖINEN TYÖKOIRA

Teksti Kirsi Muuttoranta, Niina Mattila ja Sanna Vinblad. Kuvat PEPOKO-hanke ja Niina Mattila.

'Hyvä koira tekee kymmenen poromiehen työt.' 'Porot eivät venkoile kuljettaessa, kun näkevät koiran olevan matkassa.' 'En ymmärrä, miten näitä poroja saisi mihinkään, jos ei olisi koira.' 'Yksin mie voin olla tokassa, ajan kelkalla edellä ja koira tuo poroja niiden takana.'

Nämä sitaatit eri puolilta poronhoitoaluetta kuvaavat koiran merkitystä porotöissä. Poromiehen parhaan kaverin rooli on muuttunut poronhoidon muutoksen myötä. On paliskuntia, joissa koiria ei juurikaan käytetä, ja koiran käytön perinne on katkennut. Ylä-Lapissa koiran rooli on edelleen vahva. Työkoirien määrä on entisaikaan verrattuna vähentynyt, mutta kiinnostus ja tarve koiran työkäyttöön on edelleen olemassa.

Alueiden erityispiirteet ja olosuhteet ohjaavat myös koiran käyttötarvetta ja työtehtäviä. Esimerkiksi peltoalueilla on tarvetta raatokoirille, eteläisellä poronhoitoalueella peltoporokoirille ja pohjoisten paliskuntien paimennuskäyttö luo tarpeen kestäville, paimentaville koirille.

Porotöissä käytettävät koirat ovat usein lapinporokoiria, suomenlapinkoiria tai rekisteröimättömiä porokoiria. Niiden lisäksi esimerkiksi bordercolliet paimentavat poroja. Raato- ja peltoporokoirina käytetään useita eri rotuja. Termi 'porokoiria' viittaa porotöissä käytettävään koiraan, vaikka se voi olla myös lapinporokoiran rotunimen lyhyt muoto.

Porotöihin sopiva koira on itsenäinen, kestävä ja pohjoisen sääoloihin soveltuva. Se ei saa olla liian suuri, jos sen pitää mahtua mönkijän ja kelkan

Porotöissä käytettävä koira ei saa olla liian suuri, jos sen pitää mahtua mönkijän ja kelkan kyytiin.

Nuori koiranohjaaja Eino ja koira Rihti tekevät saumatonta yhteistyötä porojen siirtämisessä.

kyytiin. Koiran haukkuminen käskystä on toivottava ominaisuus. Perinteisillä porojen paimennukseen käytettävillä roduilla haukkutaipumus onkin vahva.

Koirasta on moneksi porotöissä

Se auttaa porojen paimentamisessa, kuljettamisessa, token jakamisessa osiin sekä porojen ruokintaan liittyvissä töissä. Pelto- ja pihaporojen siirtämisessä koira on korvaamaton apu. Lisäksi koira voi käyttää paliskunnan töissä raatojen tai loukkaantuneiden liikennevahinkoporojen etsintään. Työn ohella koira on erinomainen kumppani seurakoirana sekä erilaisissa harrastuksissa ja muissa tehtävissä.

Porojen kuljettamisessa koira on usein laitamiehen apurina. Laidoilla joutuu liikkumaan eniten. Koira näkee token paremmin laidalta kuin aivan perältä. Koira helpottaa ihmisen työtä haukkumalla mönkijän tai kelkan kyydissä. Juokseva koira pääsee hankaliinkin paikkoihin ja on helppo ohjata aina sopivaan paikkaan. Koira on avuksi myös erotusaidassa: kun poroja siirretään koiran avulla kokoamisaidasta käsittelyaitaukseen, menee siirtoon vähemmän aikaa ja työtä.

Ruokinnassa koiran tehtävänä on helpottaa rehun jakoa sekä vahtia avonaisia portteja. Talvella porojen siirroissa ja ruokinnassa käytetään pääosin moottorikelkkaa. Koirat pysyvät myös kelkan kyydissä ja voivat sieltä haukkumalla auttaa porojen

siirtämisessä.

Koira on halpa apuri. Se voi korvata ihmistyötä. Paikoin ettomiehistä on pulaa. Koirat helpottavat porojen kuljettamista, jolloin ketjuun tarvitaan vähemmän ihmisiä ja mönkijöitä. Työn kustannus pienenee.

Koiran käyttö voi herättää myös vastustusta paliskunnassa. Huonoja kokemuksia on voinut syntyä irtokoirien lisäksi työkoirista. Joskus työkoira on joutunut paliskunnan töihin keskeneräisenä ja se on voinut aiheuttaa jopa vaaratilanteita porojen kuljetuksessa. Tämä voi leimata kaikki työkoirat pitkäksi aikaa eikä koiran käyttöä haluta aloittaa. Jos koiran käytön perinne on katkennut, koiran tuominen porotöihin voi olla vaikeaa. Koiraa on helppo syyttää, jos kaikki ei mene niin kuin on suunniteltu.

Porotöiden ulkopuolella lappalaiskoirat ovat suosittuja erilaisissa harrastuksissa. Usein poroperheen lapset kiinnostuvat koiran treenaamisesta ja harrastavat sen kanssa porotöiden ulkopuolisena aikana. Lappalaiskoirat ovat moniottelijoita, jotka soveltuvat lähes kaikkeen. Ne ovat menestyksekkäästi mukana näyttelyissä, agilyssä, koiratanssissa, metsästyskoirien jäljestyskokeissa, paimennuksessa, palveluskoirakokeissa, rally-tokossa, tokossa ja jopa vesipelastuskokeissa.

Lappalaiskoirat ovat myös kunnostautuneet porotöiden lisäksi muissa työtehtävissä, kuten pienriistan metsästyksessä, lutikkakoirina, terapiakoirina sekä pelastuskoirina. Lapinporokoira on toiseksi suosituin rotu pelastuskoirakokeissa. Pelastuskoirat ovat viranomaisten apuna toimivia koiria, joita käytetään kadonneiden ihmisten etsimisessä. Poromiesten ja porokoirien apu vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa on erittäin tärkeää.

Koulutettu kirsu löytää loukkaantuneet ja kuolleet porot

Poronhoitoalueella sattuu vuosittain tuhansia porokolareita. Vaikka marras-joulukuu on porokolareiden osalta vuoden synkintä aikaa, ajoittuu suuri osa poroliikennevahingoista myös lumettomalle ajalle. Esimerkiksi Sallan paliskunnassa porokolareissa menehtyneiden porojen määrä on noin sata poroa vuodessa. Kuitenkin paliskuntaan tulee autoilijoilta

ilmoituksia huomattavasti suuremmasta määrästä liikennevahinkoja, joissa ajoneuvo on osunut poroon, ja poro jatkanut matkaansa metsään. Näistä ilmoitetuista poroista jää vuosittain löytymättä kymmeniä.

Erityisesti sulanmaan aikana loukkaantuneiden, onnettomuuspaikalta paenneiden porojen löytyminen on haastavaa. Porokoiran voi kouluttaa liikennevahinkoarviomiehelle avuksi loukkaantuneiden porojen etsintään. Koiran avulla loukkaantunut poro löytyy paremmin ja nopeammin, jolloin poro voidaan lopettaa liikennevahinkoarviomiehen toimesta ilman turhaa kärsimystä. Loukkaantuneiden porojen löytämisellä on myös taloudellista merkitystä paliskunnalle ja sen osakkaille.

Jäljityöskentelyyn soveltuu porokoirien lisäksi esimerkiksi useat metsästyskoirat. Verijäljen harjoittelu aloitetaan koiran kanssa rauhallisella alueella, jonne vedetään naruun sidotun, poronverellä kostutetun sienien avulla jälki. Jäljen päähän laitetaan koiralle palkinnoksi esimerkiksi kopara. Jälki olisi hyvä tehdä jonkun muun kuin koiran ohjaajan, jolloin koiran huomio kiinnittyy oikeaan hajuun, eikä omistajansa jälkien seuraamiseen. Koiran kanssa ei lähdetä jäljelle heti, vaan jäljen annetaan 'tasaantua' puolisen tuntia ennen harjoittelun aloittamista.

Koira on jäljestettäessä kytkettynä pitkään liinaan tai vaikka muovisuopunkiin. Jälkiharjoittelu aloitetaan lyhyellä, muutaman kymmenen metrin pituisella suoralla jäljellä. Koiran (ja ohjaajan) taitojen kasva-

Vanhallakin raadolla voi harjoitella raatojen etsintää.

essa lisätään jälkiharjoitusten vaativuutta lisäämällä harjoituksiin pituutta, mutkia ja haasteellisia maastoja. Harjoittelun edessä taitoja kartutetaan myös erilaisissa sääoloissa, sillä työtehtäviin on tarvittaessa lähdeittävä säässä kuin säässä.

Poron verta tulee käyttää vain porojen jäljestämiseen. Metsästyskoirien verijälkiharjoittelussa käytetään jotain muuta verta, ettei koira vaan opi pitämään poroa saaliina.

Tehoa ja tukea koiran työkäyttöön

Koiran käyttöä on edistetty erilaisissa hankkeissa. Viime vuosina Savukosken suunnalla toteutettu Tehoa poro- ja lammaskoiran työkäyttöön ja Kainuun petoseutu- ja petotietohankkeet toivat tietoa koirien käytöstä raatojen etsintään. Nyt on menossa Peltoporokoiran käytön tehostaminen -hanke, jossa osoitetaan koiran ylivoimaisuus peltoporojen siirtämisessä. Lisäksi Tornion, Ylitornion ja Pellon alueella haetaan lisäoppia koirien paimennuskäyttöön Euroopasta Lähe Völhgyyn – Leader hankkeella. Koiran työkäyttöön saa oppia ja tukea myös porotöihin perehtyneiltä kouluttajilta ja paimennuskoulutuspaikoista.

Hankkeiden ja kouluttajien lisäksi Porokoirakerho ry toimii poroa paimentavan koiran käytön edistämiseksi. Puheenjohtaja Hanna-Riikka Kuhmonen kertoo, että kerhon tärkeimpiä tehtäviä ovat poroa paimentavan koiran tuntemuksen ja käytön edistäminen, kulttuuriperinnön vaaliminen, poroa paimentavaa koira työkseen käyttävien ja koiraharrastajien yhteen saattaminen sekä jalostuksen tukeminen. Porokoirakerhon päätapahtuma on ollut poropaimennuskilpailu ja -taipumustestaus, mutta näitä ei järjestetä kuluvalle kaudella. Kerho järjestää erilaisia paimennusleirejä jäsenille ympäri Suomen poroilla, lampailla ja naudoilla. Näillä kerätään rahaa tulevan poropaimennustapahtuman järjestämiseen. Kerho hakee tapahtumaan soveliaista erotuspaikkaa. Ilmoita ihmeessä, jos tiedät hyvän paikan tapahtuman järjestämiseen!

Työkoirat ja lappalaiskoirat voivat osallistua Porokoirakerhon järjestämiin poropaimennuskilpailuihin ja taipumustesteihin. Kuvassa Raisa Korpela ja Majuri.

KOIRA POROTÖISSÄ – ÄÄNIÄ KENTÄLTÄ -SEMINAARI

Lämminhenkinen seminaari tarjoaa tuhdin tietopakettin porokoiran käytöstä ja koulutuksesta. Tieto auttaa niin porotöissä, koiraharrastuksissa kuin jalostuksessakin. Poromiehet ja kaikki koirien työkäytöstä ja koulutuksesta kiinnostuneet, lämpimästi tervetuloa!

Lapin Ammattikorkeakoulu 27.3.2020
alkaan klo 8 (Jokiväylä 11, Rovaniemi)

Seminaari on maksuton sisältäen aamu- ja iltapäiväkahvin. Lounas on omakustanteinen.

Poimintoja aiheista:

- 🐾 Kokemuksia porokoirien työkäytöstä
- 🐾 Peltoporokoirien käyttö ja tehokkuus
- 🐾 Koirat porotöissä -opas
- 🐾 Koirien monikäyttö porotöiden tukena
- 🐾 Mitä lappalaiskoirat ovat minulle opettaneet ja mitä minä opetan niille?
- 🐾 Koirien käyttö ja koulutus Ruotsissa

Niina Mattila on poronhoitaja Sallan paliskunnasta. Kirsi Muuttoranta työskentelee Lapin ammattikorkeakoulussa lehtorina. Sanna Vinblad työskentelee Lapin ammattikorkeakoulussa projektipäällikkönä. Kaikilla on lapinporokoiria eri tehtävissä.

